СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXX. Число 213. Джерзи Ситі, Н. Дж., четвер, 14. вересня, 1922.

VOL. XXX. No. 213. Jersey City, N. J., Thursday, September 14, 1922. THREE CENTS

СПОДІЮТЬСЯ СКОРОГО ПОКІНЧЕННЯ ЗЕЛІЗНИЧОГО СТРАЙКУ

ШІКАГО, Илинойс, 12. вересня. — На шікаговській конвенції девятьдесять членів „політичного комітету" зелізничих юній ще не прийшло до голосовання над справою тактики супроти пропозицій декотрих зелізниць полагодити страйк робітників зелізничих варстатів.

Провідники зелізничих юній мають схилятися до принятя пропозицій сих зелізниць, після котрих страйкуючі робітники малиби віддати точки непорозуміння під розгляд мирового суду з тим однак, що їх заплата не малаби бути підвисшена. Зате представники робітників, що працюють по варстатах зелізниць, які не поклали робітникам ніяких пропозиций, опираються принаттю пропозиций доти, поки на них не згодяться усі зелізниці.

Більшість делеґатів на конвенції має бути за приняттєм пропозиций хочби від частини зелізниць.

ПЕРЕСЛУХАННЄ В СПРАВІ СУДОВОЇ ЗАБОРОНИ ПРОТИ СТРАЙКАРІВ

ШІКАҐО, Илинойс, 12. вересня. — Суддя федерального суду Вилкерсон, котрий видав недавно широку заборону проти страйкуючих робітників зелізничих варстатів, переслухує далі свідків в справі сьої заборони.

Нині адвокати федерального уряду предложили судови „цілу фіру доказів" на те, що буцімто страйкуючі робітники допустилися змови на поповнення злочинів та саботажу проти зелізниць. Федеральний уряд предложив коло 20,000 заприсяжених зізнань, які мають на цілі доказати сей закид.

ОБЖАЛОВУЮТЬ СУД ЗА ЗАСТРАШУВАННЄ РОБІТНИКІВ

АТЛЕНТИК СИТІ, Ню Джерзі, 12. вересня. — Виконавчий комітет Американської Федерації Праці видав на минішнім своїм засіданню публичну заяву, що федеральний суд через судові заборони в роді ославленої заборони шікаґовського федерального судді Вилкерсона дається вживати яко оруддя підприємців для застрашування страйкуючих робітників.

ЮНІЙНИЙ ПРОВІДНИК РОЗКРИВАЄ, ЩО БАНК ПОМАГАВ СТРАЙКУЮЧИМ МАЙНЕРАМ

АТЛЕНТИК СИТІ, Ню Джерзі, 12. вересня. — Вілієм Ґрін, секретар та скарбник майнерської юнії, котрий приїхав нині сюди на засіданнє виконавчого комітету Американської Федерації Праці, розкрив, що Геримен Нешенел Бенк з Індіянополис та Індіяна Нешенел Бенк з Індіянополис помагали майнерським страйкарам, бо позичили майнерській юнії 100,000 долярів на піддержанне страйку.

Позичка мала бути уділена на словну запоруку трох юнійних урядників, не поперту ніякою солиднійшою запорукою.

ВУГЛЯ ДОРОЖІЄ

НЮ ЙОРК, 12. вересня. — Нині приїхав сюди ладунок 30 ваґонів твердого вугля, перший від покінчення страйку майнерів.

Вуголь підскочив в гуровій розпродажі о 1 доляра на кождій тоні.

ОСТАТОЧНЕ ВИКІНЧЕННЄ ЗАКОНОПРОЄКТА ПРО МИТО

ВАШІНҐТОН, 12. вересня. — Конференція представників обох палат американського конґресу викінчила вже начерк митового закона та прислала його до палати послів.

Хоч до голосовання малоби прийти вже завтра, з огляду на можливість ворожо їдебати припускають, що закона не вдасться ухвалити перед 1. жовтня.

КОПАЛНІ ВУГЛЯ СПІШАТЬСЯ З ДОБУВАННЄМ

ШАМОКИН, Па., 12. вересня. — Звіти з продукції вугля за перші дни праці по скінченню страйку виказують, що до праці стануло вже понад 80 процент майнерів, занятих перед страйком.

Рівночасно показується, що копальні спішуться з добуваннєм вугля та стараються всіми способами добувати більше вугля кождого дня, як добували перед страйком.

ПРАЦЯ КОЛО ДОБУТТЯ ЗАКОПАНИХ МАЙНЕРІВ ВСЕ ЩЕ ЙДЕ ВПЕРЕД

ДЖЕКСОН, Каліфорнія, 12. вересня. — Хоч інжинери, ведучі ратункову роботу, коло добуття майнерів золота, захоплених в копальни вибухом газу, вже втратили надію на вирятуванне майнерів живцем, все таки робота йде далі і інжинери сподіються дійти до шахту в пятницю, як що не в четвер.

Ратунковий відділ копає рівночасно два підкопи: один на глибині 3,600 стіп, другий на глибині 3,900 стіп під поверхнею землі. На верхнім підкопі продовжено нині тунель на 32 стопи, так що там остало ще до викопання 79 стіп. В долішнім підкопі продовжено тунель на 16 стіп, так що там остає ще до прокопання 126 стіп.

Майнерська юнія почала збирати фонд 500 долярів, який має бути виплачений в надгороді тій громадці ратункового відділу, котра перша докопається до шахту, в котрім захоплені робітники.

КАЖЕ, ЩО БЕЗРОБІТТЄ ВЖЕ ПОКІНЧИЛОСЯ

ВАШІНҐТОН, 12. вересня. — Джонс, голова федеральної „служби праці", промовляючи перед межинародним товариством публичних робіт в Америці, заявив, що безробіттє в Злучених Державах уже покінчилося.

На його думку, цілий край повернув уже до нормальних промислових умов.

ХОЧУТЬ РЕВІЗІЇ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНА

ВАШІНҐТОН, 11. вересня. — Сенатор Кінґ з Юти вніс в конґресі законопроєкт про податок особистий та корпораційний, котрий значно ріжниться від обовязуючого тепер закона.

Після сього проєкту, особисто-доходовий податок мавби починатися 2-процентовим податком від перших 2,000 долярів доходу та мавби зростати постепенно аж до 40 процент.

ТИСЯЧУ ДОЛЯРІВ ЗА ПОКАЛІЧЕННЄ ЛИЦЯ

Нюйорська стейтова комісія для робітничого відшкодовання признала 1.000 долярів відшкодовання одному Йосифови Кнапови за те, що в нафтовій фабриці, в котрій він працював, опарив йому шию та бороду та спричинив постійне обербраженнє його лиця.

Кромі сього відшкодовання Кнап дістав заплату за весь час свого лічення в шпитали.

ЦІКАВА НАУКОВА ТЕОРІЯ.

Німецький учений Веґенер виступив недавно з науковою теорією (припущеннєм), що континенти на земській кули поволи відсуваться від бігунів та посуваються зі сходу на захід. Виходилоби з його науки, що Америка малаби посуватися на захід троха скорше як Европа, через те відлеглість межи Европою, та Америкою дещо зменчилася. Каже він, що якби таке пересуваннє континентів поступало далі, то за яких вісім мілїонів літ Америка злучилабся з Европою.

ВЯЗНИЦЯ В ГЕРИН ПЕРЕПОВНЕНА

Стейтова вязниця в Меріон, Илинойс, така переповнена майнерами, обжалованими за недавні масакри скебів в Герин, Илинойс, що показалася аж потреба відновити та розширити вязницю через доданнє до неї кількох келій

У вязниці сидить тепер 14 майнерів, обжалованих за убийство підчас масакри.

ЛИТОВСЬКА ВАЛЮТА.

Литовська рада міністрів рішила ввести в Литві самостійну валюту. Надіються, що цю реформу вдасться перевести до 1. січня 1923 р.

ГІНДЕНБУРҐ БЕРЕ НА СЕБЕ ВСЮ ВИНУ ЗА ВТІЧУ ЦІСАРЯ З НІМЕЧЧИНИ.

Ґенерал Гінденбурґ написав недавно до німецького цісаря, що тепер пробуває в Голяндії, листа, в котрім приймає на себе всю вину за втечу цісаря з Німеччини поза границю.

Каже Гінденбурґ, що цісар Вільгельм 11. бувби не був утікав з Німеччини, якби його до сього не був наклонив ґенеральний штаб, а передовсім він, ґенерал Гіндебурґ. Намовляючи цісаря до втечі, Гінденбурґ був переконання, що в Німеччині може прийти до заворушень, підчас котрих „вороги престола" моглиби чинно зневажити цісаря. Побоюючися такого скандалу, як ґенералови тепер здається, неслушно, він вимусив на цісарю покинути Німеччину.

При кінци листа Гінденбурґ запевняє бувшого цісаря про свою собачу вірність для „цісарського та королівського маєстату". Цілий лист писаний так, що з сього видно, що Гінденбурґ ще далі вважає Вільгельма головою Німеччини та не признає ніякої републики.

ТОРГОВЛЯ ЗБІЖЕМ В РУМУНІЇ.

Румунський уряд видав у справі торговлі збіжем новий розпорядок, яким позволив вивозити заграницю: ячмінь, овес, фасолю, горох, сочевицю, насіння конюшини, люцерну і просо. Експортові такси мається оплачувати в добрих валютах, девізах, золоті або готівкою, причім за підставу служитиме курс англійського фунта стерлінгів. До збіж яких вивіз зовсім заборонений, належить пшениця і жито та їх перетвори, дальше ріпак, зерна гірчиці, насіння льну, конопель і сонішники. Кукуруза буде допущена до експорту після віддачі урядови відповідного контингенту.

ЦІНИ НА УКРАЇНІ.

В дни 1. січня ц. р. ціни на Вел. Україні зросли в порівнанню з цінами передвоєнними 273.000 разв, в дни 1. червня с. р. 4.959.000, а 1. липня 5,441.-000 разв. Відповідно зменшилася купна сила совітського рубля. В дни 1. січня 1. міліон совітських рублів рівнався 3 руб. 66 коп. золотом, дня 1. червня 1. руб. 20 коп. а 1. липня с. р. лише 20 копійкам золотом.

НІМЕЧЧИНА ВИСИЛАЄ НОВУ МІСІЮ ДО ПАРИЖА

БЕРЛІН, 11. вересня. — Німецький уряд вислав нині до Парижа двох підсекретарів міністерства скарбу для переговорювання з аліянтами в справі воєнних відшкодовань.

АНҐЛІЯ ЗАВОДИТЬ ВОЗДУШНУ ПОЛІЦІЮ В МЕЗОПОТАМІЇ.

ЛОНДОН, 11. вересня. — Анґлійський відділ летництва має обняти з кінцем сього місяця поліційну службу над всею Мезопотамією.

Воздушна поліція має бути розділена на вісім воздушних ескадрон.

МАСАРИК ПИШЕ.

„Трибуна" доносить, що президент чехословацької републики Масарик підчас свойого відпочинку на Капрі працює над своїми мемуарами з часів світової війни. В тих мемуарах освітлено богато тайних подій чехословацької політики в Австрії до часу визволення Чехословаччини. До мемуарів долучено цікаві документи історичного характеру.

АРЕШТОВАНИЙ СТАРОСТА.

В Берестю Литовськім арештовано старосту д-ра Фориса за ріжні надужиття адміністративного і грошевого характеру. Д-р Форис член ППС. і колишній бурмістр м. Радома тішився і давніще поганою репутацією і славою спекулянта, але як члена ППС. його іменовано старостою. Треба зазначити, що пан староста Форис умів давати Богові свічку і чортові огарок, себто 1. мая нести червоний прапор, а 3 мая йти під прапором червоно-білим, як учасник націоналістичних маніфестацій.

МАТИ БУВШОГО РОСІЙСЬКОГО ЦАРЯ В ДАНІЇ?

Німецька преса доносить, що мати б. російського царя Миколи II. перебуває в Данії. Недавно італійський король хотів відвідати її, але вона не приняла його за те, що він заключив договори і приймав у себе совітських дипльоматів, які замордували її сина.

ЗА СКИБУ.

В Солтисові п. Рава руська Олекса Кудрин застрілив свою рідну матір, яка йому не хотіла „записати" в нотаря стільки землі, як він бажав. Слідство ще не виказало, чи він сам застрілив матір, чи намовив свойого сусіда виконати сей злочин за заплатою. Оба вони арештовані.

ХОЛЄРА НА ВОЛИНІ ТА ХЕРСОНЩИНІ

„Комуніст" повідомляє:

„На Волині випадки холєри збільшилися.

„Ґуберніяльний Виконавчий Комітет постановив віддавати під суд усіх, хто ухиляються від щеплення".

ХОЛЄРА В ОДЕСІ.

„Комуніст" повідомляє:

„Від початку пошести в Одесі захворіло на холєру 2.822 души, з них померло 602 души.

Холерні захворювання в повітах не мають масового характеру. Кампанія прищеплювання проходить з успіхом".

БЕЗРОБІТТЯ В АНҐЛІЇ.

З кінцем липня в Анґлії начислено 1,362.000 безробітних.

АНҐЛІЯ ТА ФРАНЦІЯ ГОДЯТЬСЯ НА ПЛЯН СЕСИЛА

ЖЕНЕВА, 12. вересня. — На основі повновластий від своїх урядів делеґати Франції та Анґлії на засіданне Ліґи Народів згодилися на плян лорда Роберта Сесила про полагодженне ріжних територіяльних суперечок межи державами та покладення основ під тревалий мир.

На другий тиждень має бути в Женеві засіданне Найвисшої Ради аліянтів, котре має рішити, в який спосіб мається виконати плян Сесила.

АНҐЛІЯ ЗАКЛИКАЄ АЛІЯНТІВ ДО ОБОРОНИ ДАРДАНЕЛІВ

ПАРИЖ, 12. вересня. — Анґлійський уряд вислав ноту до Франції, в котрій заявляє, що він сподієтьcя від неї допомоги в справі оборони Дарданелів перед наступом турецьких націоналістів.

Сподіються, що для вирішення сеї справи незадовго відбудеться межи Анґлією та Францією конференція.

КЛЄМЕНСО БОЇТЬСЯ НОВОЇ ВІЙНИ

ПАРИЖ, 12. вересня. — Бувший французький премієр Клемансо вислав до лондонської ґазети „Таймса" телеґраму, в котрій висказує свої побоювання перед новою европейською війною.

На його думку, ся війна дасться запобігти лишень через тісний союз межи Францією та Америкою та через тісну кооперацію межи Анґлією та Францією.

ДАРУЮТЬ ЗЕМЛЮ ЛІЗІ НАРОДІВ

ЖЕНЕВА, 12. вересня. — Представник Швайцарії в Лізі Народів предложив нині іменем швайцарської держави дарунок Лізі у формі ґрунту під будову нового дому для межинародного робітничого бюра та під будову дому для зборів Ліґи Народів.

Предложений в дарі ґрунт має 40,000 квадратових ярдів.

БЕЛЬҐІЯ ЖАДАЄ ВІД НІМЕЧЧИНИ ЗОЛОТА

ПАРИЖ, 12. вересня. — Бельґійський уряд вислав нині до німецького уряду ноту, в котрій з огляду на розбиттє переговорів межи тими урядами про забезпечення німецьких вексліів на заплаченне воєнного відшкодовання домагається зложення 100 міліонів марок в золоті яко відповідну запоруку сповнення відложеного зобовязання.

АРҐЕНТИНСЬКИЙ УРЯД ХОЧЕ ЗИЧИТИ ГРОШІ БОЛЬШЕВИКАМ

БУЕНОС АЙРЕС, Арґентина, 12. вересня. — Арґентинський уряд вислав нині до конґресу домаганне даннє йому дозволу на уділенне большевицькому урядови в Росії позички в сумі 5 міліонів песів.

Позичка має бути уділена безпроцентово. Оправдується її страшним положеннєм краю.

АЙРИСЬКИЙ ПАРЛЯМЕНТ ЗА ТИМЧАСОМ УРЯДОМ ІРЛЯНДІЇ

ДАБЛИН, 12. вересня.—По довгій дебаті над становищем уряду в справі страйку почтових урядників айриський парлямент признав урядови вотум довіря.

ЯПАН ЗАМОВЛЯЄ ДВА КРУЖЛЯКИ

ТОКІО, 12. вересня. — Японський уряд замовив будову двох кружляків по півосьма тисячі тон містоти кождий.

Їх будова не противиться постановам вашінґтонської конференції про обмеженнє зоружень на воді.

ДЕРЖАВА БЕЗ МАРОК

ВІДЕНЬ, 12. вересня. — Наслідком загального страйку друкарів Австрія не має не лишень ґазет, але навіть почтових значків.

Страйкуючим друкарям навіть вдалося довести до того, що в цілій державі не продають ніяких чужих ґазет. Державні машини до друковання паперових гроший працюють, але не можуть надрукувати тільки гроший, кілько треба для обороту при теперішнім обезціненню австрійської корони.

„ПОЛЬСКЕ РЖОНДИ" НА „ЗАХОДНІХ КРЕСАХ"

БЕРЛІН, 12. вересня. — Німецькі ґазети займаються широко польським урядованнєм на Горішнім Шлеску, яке може довести в недовзі до поважних европейських клопотів.

Ціла провінція під польським правліннем просто переповнена проти-жидівськими погромами, які є вислідом протижидівської аґітації зі сторони польської суспільности та польського уряду, та заворушеннями через дорожнечу средств поживи.

НІМЕЦЬКИЙ БІЛІОНЕР ЗА ПОВАЛЕННЄМ НІМЕЦЬКОГО ПРЕМІЄРА

БЕРЛІН, 12. вересня. — Всі ґазети що є власностю німецького біліонера Стінеса, почали завзяту наґінку проти німецького канцлера Вірта.

Головний закид, звернений проти нього, є те, що Німеччина під теперішну пору немає сильного проводу, якого вона потребує з огляду на свій внутрішний та зовнішний стан.

З огляду на наґінку сподіються скорого упадку Вірта.

БОЛЬШЕВИЦЬКІ РІЗУНИ ДАЛІ ГУЛЯЮТЬ

РИҐА, 12. вересня. — Большевицькі суди в Семіпалятинську, в Азійській Росії, засудили на смерть пять осіб, підозрілих за участь в недавнім проти-большевицькім повстанню в Павлодарі. Межи засудженими є одна учителька.

Кромі сих пятьох, засуджених на смерть, сей самий суд присудив на ріжні тяжкі вязничні карі 23 людий, обвинених за подібний злочин проти большевицького уряду.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіти і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.7

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ПАМЯТАЙТЕ НА ФОНД НЕГАЙНОЇ ДОПОМОГИ РІДНОМУ КРАЄВИ. - ЖЕРТВИ НАЛЕЖИТЬ СЛАТИ ДО:

DIPLOMATIC REPRESENTATIVE OF GALICIA,
411 Southern Building, Washington, D. C.

МАЙНЕРСЬКИЙ СТРАЙК ТА БОРОТЬБА ПРОТИ РОБІТНИЧИХ ЮНІЙ.

Виконавчий комітет Американської Федерації Праці, обговорюючи на своїм послідним засіданню питанне покінченого недавно страйку вуглевих робітників, постановив висловити публично своє признанне для страйкуючих робітників за їх витревалу боротьбу та поґратулювати урядови майнерської юнії світлої побіди.

В своїм ґратуляційнім привіті Федерація Праці звертає увагу на одну справу, важну не лишень для вуглевих робітників, але й для робітників других промислів. Є нею кампанія американських підприємств проти юнійних орґанізацій, що почалася зараз по закінченню війни. Як відомо, ряд великих промислових підприємств стоячих під проводом кількох дуже амбітних банкових орґанізацій, старався зужиткувати повоєнний застій для боротьби проти робітничих юній. Вони поклали собі за ціль обнижити наперед робітничі заплати, здеморалізувати безробіттєм робітничі юнії, розбити їх та вслід за тим здати їх на ласку й неласку великих капіталістичних підприємств. Сим бажаннєм промислової диктатури зі сторони великих трастів та банкирів були викликані великі страйки, що послідними часами так множилися в Злучених Державах, а передовсім страйк вуглевих та зелізничих робітників.

Як слушно підносить Американська Федерація Праці, виграна вуглевих робітників має велике значінне для всего американського робітництва. Ся побіда буде доказом та осторогою для захланних та властилюбних банкирів і фабрикантів, що американський робітник не позволить уже капіталістови установляти собі самовільно умови праці для робітників. Побіда вуглевого страйку се знак, що велика филя назадницької реакції, що грозила заливом всіх робітничих організацій, заломилася і розбилася на прах об непохитні скали робітничих юній.

Десять разів, а не раз, треба повторити велику лекцію про вагу орґанізації для оборони інтересів, яку так вимовно дав упертий майже піврічний вуглевий страйк.

ОДИН РУСЬКИЙ НАРОД.

Недавно підписали в Москві та Лондоні англійська капіталістична спілка Уркгарта та большевицький уряд нову умову про торговельні та промислові зносини межи Англією та совітською Росією.

При тій нагоді большевицькі аґенти пустили знов цілу повінь воднистої пропаґанди на тему великої будучности російського промислу та торговлі. З одного боку, комісари величають, яка то велика фірма той Уркгарт та Ко., хваляться кождою тисячкою уділовців, кождим міліоном уділів. З другого боку, англійські капіталісти підносять, як то посмирніли большевицькі комісарі, з котрими вони заключили умову, якто вони схибнулися на право і якто вони готові йти на ще дальші уступки европейським капіталістам. Стоячі на боці німецькі капіталісти й собі починають облизуватися, а їх ґазети щось бомкають про концесії в справі лісів та нафти.

Відомо, нафтових покладів Росія не має. Мають їх лишень краї, завойовані колись царським урядом та відвойовані назад імперіялістичними большевиками. Значить, аби Москва могла торгувати нафтою, московські комісарі мусять наперед позбавити ті народи, що живуть на нафтових теренах, права рішати про свою господарку. Здавалобся може декому, що такий рабунок є противний виразним большевицьким заявам про утверджену ними засаду національного самоозначення народів. Здавалобся може декому, що се берлінські капіталісти цвенькають імперіялістичним язиком, забуваючи, що большевики не імперіялісти, що вони інтернаціоналісти.

Однак, як доносять ґазетярі, що говорили зі самим автором умови з большевицького боку, Красіном, берлінські капіталісти говорять тою самою мовою, якою говорить Красін. В своїй розмові з берлінськими ґазетярами він підносить вагу умови з Уркгартом для будучности великого „сто-сорок-міліонового народа".

До упадку царату поневоленим народам Росії краяли уха царські ступайки декламаціями про „сто-міліоновий руський народ", зачисляючи в „руський народ" кромі Москалів ще Українців та Білоросів. Потім горячійші московські патріоти з табору хуліґанів в роді Крушевана та Пурішкевича горлали про „сто-двайцять-міліоновий великий руський народ". Аж большевицький комісар перевисших всіх московських націоналістів, навіть хуліґанів з покрою Крушевана та Пурішкевича. І з Москви нині йде клич про один „великий сто-сороко-міліоновий народ". Значить, політика обрусіння та політика політичного, національного, культурного та економічного поневолення Москалями має йти нестримно далі, і то не лишень проти Українців з чорнозему, але й Грузинів та Татарів з нафтових теренів.

ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО ТЕАТРУ У ЛЬВОВІ.

При українській Академічній Громаді в Празі утворено окремий комітет збірки фондів на будову українського театру у Львові. На разі переведено збірку між українським студентством, яка дала до 5 .серпня 2,262 чеських корон. Акцію збірок мається поширити на всю українську еміґрацію в Европі і Америці, щоб в короткім часі приступити до будови театру у Львові. Зібрані гроші складається в банку „Чехословацької Леґії". В склад комітету входять І. Дольницький і Курилюк.

ПОЛІТИЧНА МЕРТВЕЧЧИНА Й САМОЗНИЩЕННЄ НАРОДУ

(Від власного віденського кореспондента).

Як ви міркуєте сини народу?
Де мудрости усіх жерел шукать?
Лиш той заслугує життє й свободу,
Хто мусить їх щоденно здобувать.
ҐЕТЕ.

У статті під нагол. „Пересторога", уміщеній у „Свободі" з 5. серпня с. р. звернули ми увагу на крайню небезпеку, що грозить справі української державности у Східній Галичині на випадок, як Українці не проявлять політичної активности, посуненої до найдальших меж пожертви і смерти. Ми виказали на основі закону безупинної боротьби у природі і в людськім життю, що в разі дотеперішнього мертвецького спокою у Східній Галичині питаннє незалежности Західно-української Републики не тільки проволічеться, не тільки загрязне у глибокім багні міжнародньої політики, але навіть станеться щось страшнійше: ми самі нехотячи свою справу загиримо, запропастимо. В сьогоднішній статті уважаємо своїм народнім обовязком звернути увагу українського суспільства в Галичині й за океаном на ще більшу небезпеку, ніж булаб нею політична неволя, а саме: хочемо короткими словами показати, що на випадок дальшого політичного застою у Сх. Галичині грозить українському народові звихненнє його характеру, упадок його національних і людських почувань, негідне, рабське закріпощеннє його душі, а через те неможливість вибитися на волю навіть при корисних обставинах у майбутньости, а в дальшій послідовности повна національна заглада і смерть.

Прочитаймо собі ще раз слова глибокої мудрости, зацитовані під наголовком статті. Ті слова сказав один із найбільших мудрців новочасного світу, найбільший німецький поет Ґете. Вони такі ясні, як сонце, прості як сама правда, глибокі, як море. Та проте... Як серце стискається з болю, як чоло горить зі стиду тому, що український народ не розумів майже ніколи як слід оцеї найпершої та найглибшої життєвої правди; **не сама віра, не сама надія, не саме чеканнє на спасенне спасе нас, а тільки боротьба безупинна, важка, страшна, безпощадна щоденна боротьба визволить нас як людей і як народ.** І доки ми сеї правди не зрозуміємо й доки її не приспособимо до нашого щоденного життя як люди і як народ, доти ми не будемо народом, і не будемо людьми, доти будемо посміховищем на жорстокім базарі світового життя, доти будемо негідними підніжками під важкі польсько-московські чоботи і погноєм чужих культур.

Душа народу, чистість, безплямність його вдачі, його почуттє людської та народньої достойности і чести, се до життя такі необхідно, безумовно потрібні й конечні речі, як щоденний хліб для утримання тілесного життя. В кождій, хочби і в найтяжчій і довготрівалій боротьбі є найпершим обовязком провідників народу уважати на те, щоб характер народу не зломався, щоб його народня й людська душа не окалічила. На жаль мусимо ствердити, що українському народові грозить у Східній Галичині як раз через повний брак усякої активної боротьби затрата всіх тих високих прикмет, без яких життє народу в загалі неможливе.

Просимо взяти під увагу ось яку історичну подію: в польсько-українській війні в р. 1918 і 1919 український народ Східної Галичини дав такі незабутні приклади своєї життєздатности, лицарськости й самопожертви, зносив такі нечувані страждання за свою незалежну галицьку Батьківщину, що історія сеї боротьби буде записана золотими буквами. Одначе від хвилі, коли галицько-українська армія мусіла відступити за Збруч, значить уже від трох років панує у Східній Галичині могильний супокій. Скаже дехто: „Ну, се зовсім правильно. Нема на українській землі української армії, то мусить, мовляв, наслідком того народ поводиться спокійно, бо боротися йому не сила".

Признаємо, що українському народові неможливо зорґанізувати й перевести загальну революцію проти польського грабіжника. Така революція серед сучасних обставин навіть непотрібна.

Але з другого боку ми мусимо навести причини, іззa котрих не повинен був у Східній Галичині наступити спокій навіть після відвороту української армії, а саме 1) не народніми повстаннями, лиш поодинокими актами конечної самооборони, політичних замахів і терору треба було як найчастійше давати цілому світові доказ, що у Східній Галичині, значить, у самій середині Европи на роздорожю поміж Заходом і Сходом, між Північю і Південем, у місці, де переходять важні шляхи міжнародного торговельного та промислового життя, панує під пануваннем польської самоволі, польського державного варварства і хамства нелад, розвал, руїна, смерть і буде панувати так довго, доки цілий світ у своєму власному інтересі не заспокоїть усіх національно?державних змагань українського народу. Адже вся українська справа у Східній Галичині — се для світу **тільки питаннє ладу і спокою.** Нічого більше. Український народ своїм цвинтарним супокоєм від 1919 аж по нинішній день, своєю поставою політичних трупів у Східній Галичині дає проти своєї волі цілому світові доказ, що його край — невіддільна частина польської держави, значить, він усупереч найбільшим світовим державам признає польське пануваннє над собою. На словах воно инакше, правда Але не по словах судиться людей і народи, лиш по їх ділах. Се торкається не тільки релігійного, але також політичного життя.

2) Виступи Українців проти польського наїздника, повні відваги, завзятости, погорди життя і смерти і спонукані тільки святими поривами відплати та пімсти за нечувану образу людських і народніх почувань із боку польської дичі повинні були продовжати славну традицію любови вітчини, завзятости й посвяти, яку показала галицько-українська армія в боротьбі з Поляками, бо лиш таким чином бувби наш народ дав світові доказ, що **між українською армією та українським народом існує нерозривний моральний і духовий звязок.**

Звернемо на сьому місці ще увагу на два инші моменти, одинокі у своїм роді в історії людства. Найбільші держави світу заявили постановою Союзу Народів, що Східна Галичина лежить поза границями польської держави. На ґенуенській конференції зазначив Лойд Джордж виразно, що справа йде про точне визначенне границь між Польщею та Сх. Галичиною. Се одно. Друге: українську Галичину здобув не великий, могутній культурною, матеріяльною та моральною силою народ, тільки слабе, некультурне ляцьке племя, нужденна душа раба, що ще вчера стогнав у кайданах неволі, а сьогодня відчинив так широко свій ненаситний рабський рот, неначеб хотів цілий світ проковтнути. Тепер погляньмо в історію та запитаймо себе самих:

„Чи серед подібних обставин існував колинебудь на землі народ, який мимо того, що цілий світ визнавав йому право на самостійне життє зносив наїзд і топтанне своїх прав нікчемним грабіжним сусідом бодай одну годину так терпеливо, як Українці? Ні. Як світ світом такого покірного, спокійного, збайдужілого народу, як Українці у Східній Галичині не було. Щойно Українців, здається, торкаються слова святого письма: „Як ударять тебе в одно лице, наставляй друге...", бо ні в життю других народів, ні поодиноких людей не можна найти дословного применення сеї засади.

Пригадаймо собі незвичайно важке становище маленького геройського народу Ірляндців супроти своїх панів Англійців, наймогутнійших можновладців цілого світу. Адже Англійці могли обступити весь остров Ірляндію своїми велитнями кораблями і збомбардувати цілий край так, що з ірляндських сіл і міст лишиласяб тільки купа румовищ, попелу й пороху, а самі Ірляндці застелилиби всю свою землю своїми трупами й не оставилиби і сліду як народ. Та проте слабий ірляндський народ ніколи не злякався всемогутньої сили своїх гнобителів і 700 літ боровся з нечуваним завзяттєм проти Англійців на основі єдиної засади в національній боротьбі „Око за око, зуб за зуб!" Якби український народ умів був бодай частинно так боротися, як Ірляндці, то сьогодня він не тільки бувби вольним господарем на своїй прадідній землі, але Поляки й Москалі тремтілиби перед ним, як сатана перед свяченою водою. Одначе не можна за те кидати камінnєм на український народ. Не його вина, що він сьогодня лежить, мов ранений лев на шляху і зносить зі спокоєм, гідним ліпшої справи, всі звірства польського пануванння, мимо того, що **світ хотівби у своїм і в нашім власнім інтересі инакшої постави українського народу до Польщі.** Вина за сей політичний сон нашого народу у Східній Галичині паде на велику частину українських політичних провідників по обох боках Збруча. Ми про тих людей напищемо в окремій статті, а тепер переходимо до другого моменту.

Пригляньмося перше всього причинам тимчасового розвалу українських державних змагань на Великій Україні. Чужа, московсько-руїницька культура теслів української держави, пануваннє фрази, брак орґанізаційного таланту і праці, партійне розбиттє, безголовє в соціяльних питаннях, недоцінюваннє, а навіть призирство до найпершої підвалини державно-творчого життя, яку становить народ, блуканина по темних нетрах дешевих, демаґоґічних і нездійснимих кличів, уважаннє українських селянських мас не живим орґанізмом, тільки сліпим знаряддєм, предметом теоретичного експерименту в руках недорослих революціонерів зі шкільної лавки, невмінне заступати український народ перед чужинцями згідно зі всіми вимогами національної моралі та идпльоматичної штуки — оце сі головні гріхи, які загнали визвольні змагання Великої України в могилу на якийсь час. Дійшло до того, що якби світ хотів тепер зайти в розмову з Наддніпрянцями про українську державу, то не мавби з ким говорити, бо всяка національно-державна орґанізація там розбита й кождий Наддніпрянець заступає тільки себе самого, значить, не заступає нікого й нічого.

Ми спинилися на сій політичній нетямучости й роздертости Наддніпрянців на те, щоби ствердити, що гріхи наших братів з Великої України упали важким прокляттєм також на справу галицько-української державности. Та хоч наслідком політичної й національної невиробленности, партійного сектанства й особистого партизанства Наддніпрянців годі було Галичанам устоятися в боротьбі з Поляками, то все таки з виру подій, з замішання політичних світоглядів, з хаосу заблуджень, болю й лихоліття ідея державної незалежности Східньої Галичини вийшла ненарушена і заступлена в законнім Уряді Західно-української Републики особою президента д-ра Петрушевича. Се дасться пояснити національною свідомістю й більшим політичним досвідом Галичан у порівнанню з Наддніпрянцями. Але, нема де правди діти, і в Галичині доводилося українському урядови переходити години важкої скрути й потрясень наслідком постави деяких партій, котрі переняли засоби боротьби від руїницьких елементів Великої України. Не тут місце розводитися над тим ширше. Ми згадали се тільки коротко, щоби ствердити ось що: український народ на Великій Україні, а слідом за тим частинно в Галичині **виробив перед обличчем світу про себе переконанне, що він сам не вміє завести в себе ладу і спокою,** значить, коли на Великій Україні і в Галичині мають існувати мирні нормальні відносини, **то може булоби в інтересі Европи ліпше, як би над Українцями панували сусіди.** Звертаємо особливу увагу на сю думку, яку безупинно поширює польська, а за нею чеська і французька преса й заявляємо, що сю думку наших ворогів потверджує сам український народ галицької землі тим, що від 1919 аж до нині поводиться під польським пануваннем супокійно, мирно, з вимогами зразкового ладу під кождим оглядом.

Подаємо сі замітки, подиктовані гірким досвідом, народнім обовязком і почуттєм небезпеки українському громадянству в Галичині й за океаном під розвагу і кличемо: „Український народе! Прокинся з політичної бездільности й мертвечини в польськім ярмі! Коли хочеш, **щоб тебе світ знав, числився з тобою й шанував тебе, то мусиш передовсім сам себе шанувати! Не сподівайся від нікого нічого, коли замість відповідати достойно, відважно, по мужеськи, з погордою життя і смерти на всі злочини й наруги польського хама над тобою, ти будеш як досі, плисти гнилою колодою по вонючій воді польського державного багна в Галичині! Ненависть, помста і смерть нікчемному Ляхові!**

Відень, 25. серпня, 1922.

Др. Оглядівський.

З ПІДКАРПАТСЬКОЇ РУСИ.

(Спеціяльна кореспонденція „Свободи").

Зміни в шкільництві й кацапська лють.

І на вакаціях іде праця Шкільного Реферату дуже інтензивно, так в підготуванню нового шкільного року, як й у всякого рода курсах. І так велися курси: ручних робіт і домашних наук в Великім Березнім, язиковий в Ужгороді, ґімнастичний у Свалеві, в Мукачеві природописний, язиковий для мадярського вчительства в Тісауйляку, історично-ґеографічний в Ґусті, рисунковий у Севмоші. В курсах взяло участь понад 400 учителів. Викладали на курсах так місцеві сили, як і Українці й Чехи. На хуторі в Домбоку вів земельний реферат курс учителів для господарських шкіл.

Так само йде горячкова праця для приготування шкільних підручників, в яких відчувається більш як пекуча потреба. Вже видруковано в державній накладні дві читанки Др. Володимира Бирчака, а саме для І. і II. кляси шкіл середних та горожанських. Для III. кляси вже вислано рукопись до друку, а IV. читанка вже є також готова й пішла до апробати. Друкується також початкова фізика директора горожанської школи Пажізека (українофіл, прийшов на місце Ґриґація), дальше фізика для І. кл. середних шкіл Авґустина Волошина. Ґриґашій видає загальну ґеоґрафію. Дотепер видав він вже ґеографію Підкарпатської Руси та ґеоґрафію Чехословацької Републики. Замітне, що в цій третій ґеоґрафії перший заводить тут в правопись „ґ", яке тут все заступається буквою „г". Микола Творидло пише історію природи для нищих кляс середних. Др. Панькевич видає вкінці граматику, яка певно викличе не крик, а рев кацапів, але остаточно управильнить правописний та язиковий хаос.

В научнім словарі для учителів середних та горожанських шкіл взяв участь в природничій части проф. М. Велигорський.

З поручення Шкільного Реферату обіздить на вакаціях цілу Підкарпатську Русь музейник Др. Залозецький та збирає всі наукові й історичні памятки. Вислід його праці буде виданий друком із відповідними світлинами.

До торговельних шкіль іменував Шкільний Реферат 6 професорів Українців із університетською освітою. Дальше іменовано декілька учителів Українців директорами горожанських шкіл.

До такого поступування Шк. Реферат прямо примушений. Місцевих сил немає, Чехи вчити не можуть, за те є тут богато кваліфікованих сил українських і ними Шкільний Реферат користується. Правда, що всі дотеперішні українські учительські сили працювали тут із найбільшою пильністю та відданістю справі, підчас коли московські вчителі затівали майже скрізь православні авантури.

Не дивно, що таке поступування Шкільного Ререфату викликало бурю протестів кацапів та їх прихвостнів. „Русская Земля" зо скаженою лютию накинулася на „мазепинців", на „ракушаків" (так прозиває Чехів — б. австрійських урядників), на Шкільний Реферат, на цілий світ за те, що надходить їм „національная смерть". В статті „Національная смерть" „Русская Земля" кричить в безсильній люті, що Українці заняли „всі видніщі місця в школах і ріжних урядах (ту вже брехнули — Ред.). Вони окупували й узяли в свій монополь не лиш шкільне діло т. є. виховання наших дітей, але й кооперацію. Вони заволоділи товариством інвалідів „Надія". Вони лізуть і в наші асекураційні товариства. Вони змагають заволодіти й почасти вже заволоділи „Подкарпатским банком".Сельські кооперативні дружества— то жерело їхньої наживи. Театр, культурно-освітне товариство й т. д. все в їх руках".

І тут підіймає „Русская Земля" безконечний крик: „Ні словакізація, ні чехізація, ні мадяризація ! — ні чортизація — Ред.) не так небезпечна для нашого народу, як іменно українізація!" На щастє потішаеться тим, що — мовляв — вся „Карпаторусская печать", тобто вона та мадяронський „Карпаторусскій Вѣстник", її підголосок, заговорили про цю „небезпеку" та що тим отворять очи Празі й Праґа зробить порядок.

Але життя йде своїм ходом і ані руш не хоче дивитися на льоґіку „русских людей" з Лемківщини. Треба добрих учителів, треба підручника, і Шкільний Реферат робить все потрібне. І тут знов підоймає „Русская Земля" крик. В статті „Наша школа — не наша" нападає на Шкільний Реферат, на Українців і т. д. в безконечність.

Цей крик — хоч який він голосний бувби, то все він лишень пустий крик безсильної лютті. Кацапи були в 1919 р. панами положення тут. Але вони знамениті до руйнування, будувати нічого не вміють. І Чехи бажаючи в першій мірі поставити на ноги Підкарпатську Русь із культурного боку мусіли звернутися до будуючого чинника о поміч — до Українців. І Шкільний Реферат ділає не на власну руку, а за згодою міністерства освіти, отже за згодою центральної влади.

Тому крик „Русскої Землі" на караул нічого їй не поможе.

ЛИСТИ УКРАЇНСЬКОГО ЖУРНАЛІСТА.

VII. Сучасна народня творчість.

Розвиток революції на Україні иноді набирав таких дивовижних форм, що годі було збагнути й зрозуміти їх широкій селянській масі. Відірване від революційних центрів і покинуте на керунок долі своїми проводирями, селянство опинилося на широкім роспутті революції цілком самотним. В той час, як з міста в місто переносилися ріжні влади, а разом з ними і ріжнородні гасла політичної боротьби, селянство стояло якось осторонь від цього всього і було мовчазним свідком подій. Але, вже згодом, коли луна цих подій стала відгукуватися на селі, селянство заворушилося і навмання стало шукати своїх власних шляхів, і, от, бачимо декілько грандіозних вибухів його одностайної волі, якими зірвано Гетьманщину, знищено Денікінщину і якими раз у раз стрясалася „влада директорії" та „влада радянська"...

Звичайна річ, що до повстання селянського бунтарного руху були певні причини, які складалися не тільки з економічних чинників, але й з чисто психічних факторів духового життя селянської маси. Таким чином всі вибухи селянської волі пзойшли не тільки стихійно, але й визначалися високим духовим піднесенням та натхненням. Крім цього, в селянській масі була певна кількість т. зв. „здеференційованого партійного елементу", того самого елементу, про якого висловився сучасний поет у слідуючий спосіб:

„Заклопотано, чухали потилицю:
— Наступає...
Стонадцятий раз перегортали „Історію
—Немає!"... [Грушевського:

Так шукали відповіди на насильні перевороти, але її не було... Наростали нарости, які потрібували нових проявів волі. По мірі того, як виявлялася ця воля, глибшала й ширшала сама революція...

Серед могил і руїн, серед вогню і крови забренів новий мотив народньої творчости. Високо інтеліґентна натура українського народу ще раз виявила себе в творчости сучасного, як уже виявляла в творчости минулого. Після історичної думи й пісні, після старосвіцьких легенди та прапрадідівської казки, селянська маса підсвідомо стала творити нову повість і поему сучасного. Московське кабаретове „яблочко" котиться по всій Україні, набіраючи місцевих ознак життя і варіюючись на всі лади перехідних думок та пісень:

„Я на бочці сиджу,
А під нею качка,
Мій муж більшевик,
А я гайдамачка"...

і, одначе, з цим легковажним, бренить серіозне:

„Нам не треба ні пана гетьмана,
Нам не треба царя і Москви. —
Хай живе від Кубані до Сяна
Український народ трудовий"...

Ріжні політичні комбінації на ґрунті самостійности створили не одну трагічну сторінку в повісти нашого життя. В характері кождої окремої події лежить одно: — безмежна туга над загальним безталанням українського народу і величезна віра в його майбутнє. Осінна подія 1920-го року на подільських полях, пожежа кривавого повстання всього Правобережжа в осени 1921 року і, нарешті, сучасні терпіння в таборах інтернованих, — все це заставило в душі кождого участника тих подій незатираємі сліди. — Особливо вразливою стала душа простого козака. — За для того, аби „сонце засяло колись", ці вірні діти вкраїнського чорнозему стали „лицарями абсурду" і, цілком свідомо, офірували себе великій ідеї самостійности свого народу. Одне діло, коли за цею ідеєю йде наш інтеліґент і зовсім инша річ, коли за нею тягнуться сини землі, гречкосії.

Для прикладу дозволю собі навести текст одного такого „твору" невідомого автора, якого мені надіслали з одного табору інтернованих у Познані. „Твір" цей називається „Івасик" і є надзвичайно розповсюдженим серед інтернованої козацької маси. Чогось особливого в цьому віршику немає, але своїм характерним змістом він остільки відповідає правдивим почуванням і настроям поневоленого, але непереможеного, нашого вояка, що я хотів-би навести його в цілому, нічого не зміняючи й не поправляючи.

Отже:

„Сонце загасло в ліску.—Моя ненько!—
Мій Іван поїхав кудись далеченько.
Ой, повій вітре! Повій-же тихесенько!
Хай мій Івась верне до мене хутесенько!
Зацетушся вітре, долами й горою,
Щоб Івась мій любий ще пожив зі мною...
Ой, Івасю любий! Як довго чекати,
То ліпше й на світі мені не бувати!
Ой, Збручу вузенький, хоч ти не хвилюйся,
Поверни Івася, бо я утоплюся!..
Чи чуєш, Івасю! Не можу чекати,
Бо ти мені ближчий, ніж рідная мати!
Я з мамою й татком жить вічно не буду,
Тебе-ж мій коханий, по вік не забуду!
Ой, як я з тобою в садочку гуляла,
То всю тобі, правду сердечно казала!
А як в доріженьку тебе виряжала,
То твоє сідельце слізьми обливала!
Ой, проходить місяць один і другенький,
Десь запропастився Івась дорогенький.
А я молодая, голубка без пари,
Готова чинити найбільші чари,
Аби мого Івася добрі люди вивали
І про мої сльози йому розказали...
Чи його за Збручем панянки кохають,
Чи його кацапи сюди не пускають,
Що він так довгенько десь там забарився,
Забувши, як тужить чорнява Маруся?—
Ой, там над Збручем гармати стріляють,
То вони, проклятi, його не пускають!...
Ой, ви, кацапи, воріженьки й люди,
Лиха для вас доля на Вкраїні буде! —
Ой, вже скоро-скоро повернуть Вкраїнці,
Як заграє в чарці самогон по вінці...
Будуть вони сміло до дому вертати,
Будуть вас, кацапів, на Москву ганяти;
Будуть вас ганяти на лиху годину,
Щоб забули літати на нашу Вкраїну!..
Наші батьки й неньки землю обробляють,
А жиди й кацапи працю їх зїдають.
Бо всі комуністи любять хлібець їсти,
А для нас вже ніґде ні стати, ні сісти...
І як хто не хоче кацапні служити,
Той мусить з Івасем за Збручем тужити...
Але щоб прийшлося бідувать в Тиролю,
А ніхто не дасться в московську неволю!
Щоб прийшлося в Румунах роки пробувати,
А проте не буде Москаль панувати!
Ой, заждіть кацапи! Скоренько-скоренько
Засвітить нам сонце ясне веселенько!
Радіти-муть з діток своїх наші неньки,
Як тільки Вкраїнці прийдуть дорогенькі!
Ой, прийдуть з-за Збруча, пісень заспі-
[вають,
Як-то за Вкраїну в боротьбі страждають:
„Ой, батьки ви наші і старенькі неньки,
Спогадайте гайдамацькі ножики гостренькі!
Спогадайте та вставайте, нам допомагайте,
Свою рідну Україну цілком внаволяйте!
Бились ми завзято не одну годину,
Бо хочемо бачить Вільну Україну.
Кажуть чужі люди, що „доєить руїни",
Але чи всі знають про наші могили? —
До Збруча, за Збручем, де лиш мандрували,
Високі могили навколо вставали,
А на тих могилах все хрести сумненькі,
А на хрестах сяють написи дрібненькі:
„Не одна дівчина, як цвіт, як калина,
Віддасть своє щастя, як кличе Вкраїна!"...

Булоб злочином всяке іґнорування цеї творчости в той час, як культурні діячі з московського табору вживають усіх засобів, аби не тільки зібрати й видати зразки сучасної творчости свого народу, але й дбають про орґанізацію його творчих сил. Помимо офіційних „Пролеткультів", які широко запомагають праці народних творців, в Москві істнують ще з перед Великої Війни такі симпатичні орґанізації, як „Литературно-Научный Кружокъ им. Сурикова" та „Литературно-Художественное Общество им. С. Дрожжина". Цілком орґанізовано йдуть тепер вони і на Україну, а наша „писательская братія" ще й досі зостається байдужною. Тимчасом життя не чекає і робить своє. Те, що сьогодня переживається лише якоюсь одною незначною частиною громадянства, завтра синтезується в духовім єстві творчого індівідума і через деякий час зявляється новий твір, який стає власністю всієї маси. Отже, варто булоб звернути саму пильну увагу на ці нові й сучасні мотиви народньої творчости і використати їх для майбутнього. І приходиться тільки сердечно пожалкувати над тим, що всякі заходи в цій справі завжди не були доцільними. — Необхідна орґанізація українських письменників, яка запомогла-б і тих, що повстають від ґрунту...

1922 р., 12/VIII. Львів.

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

НЮ ГЕЙВЕН, КОНН. Подається до відома, що мітинг тов. Лбюон, від. 370 У. Н. Союза відбудеться в неділю, дня 17. вересня 1922 в церковній гали під ч. 127 Парк стр., о годині 2. пополудни. Проситься усіх членів прибути точно на означений час, понеже суть важні справи до полагодження. Ті члени, котрі затягнули вкладки, то самі знають як з ними поступиться. — Я. Швець, предс.; М. Сампара, секр.

БРУКЛИН, Н. Й. Тов. Бог. Хмельницького, від. 22 У. Н. Союза повідомляє, що чвертьрічний мітинґ відбудеться о 7. годині вечером в суботу, дня 16. вересня в церковній гали під ч. 162 Норт 5-та ул. На порядку нарад богато справ недокінчених. Хто бажавби вступити до товариства і У. Н. Союза, а також записати свої діти до Молодечого Союза, проситься прийти до мітинґової галі. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник 1 дол. — Г. Бардак, предс.; М. Більський, секр.

ШИКАҐО, ІЛЛ. Бр. св. о. Николая, від. 106 У. Н. Союза повідомляє, що звичайний мітинг відбудеться о годині 1.30 пополудни в неділю, дня 24. вересня в парохіяльній гали при Оклей і Райс ул. На порядку нарад будуть важні справи до полагодження. — С. Прокопів, предс.; М. Турко, секр.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

СТРАШЕННА СПЕКА.

Харківська ґазета „Комуніст" повідомляє:

„В голодаючому Кобеляцькому повіті на Полтавщині, почалися жнива.

„Через надзвичайну спеку праця переводиться в ночі".

ВІДКРИТТЯ БІЛОРУСЬКОЇ ОРҐАНІЗАЦІЇ.

В с. Поддубє в лідському повіті польська поліція викрила головний штаб білоруської орґанізації. Арештовано Івана Бернартовича і Александра Мацкевича. Найдено 80. ф. динаміту і богато зброї та муниції. В иншому селі арештовано Василя Якоманиса.

КРАДІЖ В ЦЕРКВІ.

В місточку Товсте невідомі злодії розбили в ночи церковні двері і викрали срібну чашу, вартости 1 міліона марок та инші дорогоцінности.

Микола Богун.

З МИНУЛОГО ТА СУЧАСНОГО

Начерк споминів
УКРАЇНСЬКОГО КОНТРРЕВОЛЮЦІОНЕРА.

Присвячую моїм донькам Марусі та Наталці.

(Продовження).

(9)

Хід Великої Світової Війни та подій в Росії привів нарешті до тої „хвилини", про яку ще в 1873-6 роках в журналі „Впередъ" (видаваний за кордоном) писав П. Лавров, один з основоположників ров. соц.-революціонізма, бувший професор математики в Петербурзькій Артилерійській Академії.

„Правдоподініще, що для ліпшої будуччини Росії шлях революції є неминучий. Коли прийде для неї зручна хвиля — про се сказати ніхто не може, але вона може тим несподіваніще прийти, чим більше сконцентровано всі державні функції в одному місці та в одній особі... Тільки тоді, коли хід історичних подій сам вкаже момент перевороту та готовість до нього русского народу, можливо вважати себе в праві (підкр. П. Л.) закликати народ до здійснення сього перевороту".

„...Підготовляйте до неї народ русский, вияснюйте йому його дійсні потреби, його вічні права, його великі обовязки, його могутню силу. А коли надійде той момент, то з народом ідуть здобувати сі права, виконувати сі обовязки, розвивати сю силу. Йдіть вперед, чого-б се вам не коштувало, скільки-б не коштувало й самому народові. Яка-б ціна не була сеї будуччини, будуччину сю повинно здобути."

Готуючись до тої „мінути" редакція „Впереда" підкреслювала, що здобуття будуччини русского населення,*) перебудова русского суспільства повинно переводити тільки з метою **народнього добра:** для народу й через народ." „Ми не хочемо", заявляла вона: „нової, на зміну старої, насилуючої влади, яке-б не було джерело сеї влади".*)

А російський большевизм, дебатуючи про зміст та судьби прийдешньої революції на Стокголмському зїзді рос. с.-д. в 1906 році, через своїх лідерів, половним чином п. ЛЛеніна, в дебатах про аграрне питання так заявляв:**)

„Російська революція (пролетарська — моя прим.) своїми власними силами може перемогти, але ні в якому разі не зможе вдержати своїх завойовань власними силами. Вона не зможе сього досягнути, коли на Заході не буде соціялістичного перевороту: без сеї умови не минуча реставрація (старого устрою, старої влади на випадок невдачи — моя прим.) чи-то при мунуципалізації, чи націоналізації або й при розділі землі...

...Наша демократична республіка (будуча — моя прим.) не має жадних резервів, окрім західного соціялістичного пролетаріяту".

Далі йдуть звичайні для російського соціялізму запевнення, що російська революція обовязково векличе „світову, пролетарську пожежу".

„...Коли-ж говорити про відносні й умовні ґарантії від реставрації, то ними може бути тільки те, щоб революція йшла наіможливо рішучо, а її щоб вела безпосердня революційна кляса, при найменшій співучасти посередників, соглашателів та всіляких примирителів. Є конче потрібним революцію дійсно допровадити до кінця"...

„...Селянські комітети — в перекладі на звичайну мову се значить заклик, щоб самі селяне найрішуче та безпосередно негайно дали собі раду з чиновниками та поміщиками. Селянські комітети — се значить заклик, щоб пригнічений кріпацтвом та поліційними порядками народ покінчив із ними, як говорив Маркс по плєбейському".

„...Ради Робітничих Депутатів, Селянські Комітети, Залізничні та инші в 1905 році — все це свідчить якрав про перехід народнього руху в повстання, вказує на дійсний зачаток органів революційної влади, що вперше зявилися в славетні жовтневі та грудневі дні, як органи влади широких селянських та робітничих мас. В прийдешній революції ми безумовно будемо бачити повторення жовтневих та грудневих подій, але незмірно в більших та ширших розмірах."

Так говорив Ленін в 1906 році!

На тому самому зїзді друга його частина — т. зв. меньшевики — висловлювала свої зовсім инші погляди що до розвязання аграрної проблеми та що до будуччини революції.

„Аграрна історія Росії", говорив Плеханов: „більше схожа з історією Індії, Єгипту, Хін та инших східних деспотій, як із історією Західної Европи".

„...В нас так справа склалася, що землю разом із хліборобом закріпостила держава; се було підвалиною для розвою російського деспотизму. Для розбиття сього деспотизму конче треба усунути (знищити) його економічну підвалину."

„...В чому-ж суть економічної підвалини такого ладу? Якраз в тій націоналізації землі,*) яку в свойому „Дневник"-ові я назвав Китайщиною... Наша стара своерідна націоналізація землі".

„...Тим легче нашій реставрації (Кожна революція завжди кінчається спробами реставрації старого устрою. З сим, як неспірним фактом числиться й Плеханов) буде відновити сю націоналізацію, бо ви сами жадаете націоналізації землі. Ви сами залишаєте непорушною спадщину нашого старого напівазійського ладу".

„...Гарантії проти реставрації ви дати не можете й ніякі людські сили її не можуть дати. Тому наша ідея націоналізації землі в політичному відношенні є шкідлива й небезпечна. Се — антиреволюційна ідея."

„...Ленін каже: ми повинні довести революцію до кінця. Так. Але питання, хто з нас доведе сю справу до кінця. Я довожу, що не він."

„...Нам треба памятати, що той народ, про який ми говоримо, складається й може складатися — не дивлячися на велике значіння 17. жовтня 1905 року — **тільки** (підкреслення Плеханова) з двох елементів: пролетаріят з одного боку, — дрібна буржуазія з другого. Ніяка творчість народня не змінить засадничого харакеру буржуазної революції, яку ми переживаємо. Що є демократична республіка, до якої ми прямуємо? Се — **буржуазна** (підкреслення Плеханова) республіка."

„...В чому полягає утопійний характер ідеї захоплення влади? Чи не в тому, що, як і народовольці, ми гадаємо захопити владу невеличкими силами купки людей? Ні. Утопійний характер їх думання був у тому, що вони вважали можливим для революційної влади розрішення таких задач, яких вона розрішити не може, — **усунути такі труднощі, яких усунення не є можливе.** (Підкр. моє).

„...Наша точка погляду є та, що захоплення влади обовязкове для нас тоді, коли ми робимо **пролетарську** (підкр. Плеханова) революцію, але та, яку ми будемо переживати, може бути тільки дрібно-буржуазною; тому ми повинні відмовитись од захоплення влади".

„Помежи нашими товаришами з большевиків (Говорив Мартинов в дебатах про „сучасний момент і клясові завдання пролетаріяту") склався тип революціонерів, в яких говорить не серце, а уява, в яких розгорячкована голова, та марять вони революційними фразами.*) Коли наш пролетаріят буде боротися під керовництвом таких проводирів та таких партій, то він не переможе, а тільки повторить нещасливу спробу Лютневої Революції, яку Маркс назвав революцією революційної фрази".

„Правда, наша партія називає себе робітничою, (Акімов. В дебатах про „відношення до Державної Думи") прагне бути виразницею бажаль робітничої кляси, але се тільки її бажання; робітнича кляса не має **своєї власної організації** (Підкреслення моє) і можливо, що її організація, її тактика значно відріжнялись би від організації та тактики її добровільних ідеольоґів".

„З такою, приблизно, „одностайністю" йшли на зустріч „тій хвилині" великих історичних зявищ і всі ті верхи поступового всеросійського громадянства, що боялися революції та безсило змагалися поставити конче потрібний переустрій Росії на шлях реформи...

* * *

Майже без пролиття крови перемога „Нової Росії" над старою самодержавною владою, а рівно-ж і ті перспективи та світові інтернаціональні завдання, що так привабно та образно малювались в уяві всеросійських соціялістів (Хоч-би й „Манифестъ Совѣта Рабочихъ и Солдатскихъ Депутатовъ къ Народамъ Всего Міра."), захопили найширші кола поступової інтеліґенції всіх націй Росії.

Відомий економіст, людина науки, М. Туган-Барановський щось по двох місяцях революції у свойому рефераті доказував, що російська революція робить початок новій, нечуваній в історії людства, ері соціяльно-економічних, політичних та инших між людьми найідеальніщих відносин.

А в приватній зо мною розмові, коли я його запитав, до якої-ж сучасної партії він більше схиляється, відповів: „До меньшевиків." А далі: — „Мені професор Грушевський пропонує посаду в Секретаріяті Центральної Ради. Хто він? Меньшевик?"

Я подумав: в нових обставинах навіть такі люде, як Туган-Барановський, своїх колеґ обовязково причислюють до соціялістичних течій.*)

Але для мене досвід од Першої Революції (1905 р.) та її підполля, півтора десятка років знайомства з великими й малими проводирями російського революціонізму та марксизму, довголітнє перебування у Франції, більш-менш детальне знайомство з **клясичною для нас** Великою Французькою Революцією 1789 р., як і реальне нове, життя хоч-би тої глухої провінції, в Земстві якої я служив членом Управи — не давали мені можливости захоплюватись усіма тими „лозунгами" (кличами). В практичному життю вони, хоч-би такий як „безъ аннексій и контрибуцій", перетворювались у **всенародне** розграбовання всенароднього-ж добра.

Руйнуючі сили ще ніколи, коли, давалось, наставав уже час і для будування, не були одночасно сами будуючими. Нема таких задержуючих центрів у психіці людини, що дозволили-б вмить змінити „свій фах" та піти наперекір розбурханій, анархічно настроєній, **ними-ж** підюдженій стихії.

А історія культури людства показала, що теорії суспільних перебудов по певним, наперед укладеним точним плянам, одухотвореним ідеалізмом — є лиш мріями.

Коли-ж тими ідеями своерідно переймаються **темні, несвідомі своїх клясових інтересів маси,** то вони надають сим ідеям і свого забарвлення, витворюють власних ідеольоґів, провідників, які в практиці сі революційні ідеали доводять до абсурду, тимчасово **перетворюють в страшну жахливу тиранію та руйнують до тла всі культурні здобутки попередніх часів.**

Горе тим, хт оне піде на зустріч інстинктам бунтарства та не хоче полишитись поза революцією, хто при демагоґічних нахилах юрби не стає сам демагогом!

А ще більша траґедія тих, хто ніколи не забуває життєвої правди, відомої з прастарих часів, що „все проходить, все зміняється" — а проте в таких легких та сприятливих умовах, для осягнення своїх цілей, вилазить на вищі верхи в своїй революційній карієрі, сам не віручи в те, що робить та говорить.

Траґедія совісти... „Слава" Горострата...

(Дальше буде)

*) Будуччина русского населення з точки погляду соціялістичних ідеалів П. Лаврова і с.-р. спирається на селянство з громадським (общинним) землеволодінням.

*) „Исторія Революціоннаго Движенія в Россіи" А. Туна, пер. А. Шишко.

**) Проток. Стокголм (объѣдинит.) зїзду 1906 р.

*) Большевики боронили націоналізацію землі.

*) Се у великій мірі відноситься також і до наших соціялістів (Винниченка, Мартоса, і т. д.).

*) Я не міг тоді предбачити, щоб український історик міг в недалекій будуччині належати до прихильників інтернаціонального комунизму.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ЯК СТАТИ ГОРОЖАНИНОМ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ.

(Продовженне).

Инші постанови про натуралізацію і горожанство.

Хто може стати горожанином. Натуралізуватися в Злучених Державах можуть лише люде білої раси (білошкірі) та люде, що родилися в Африці або африканської породи (чорношкірі). — Розуміється, і всякі инші люде, що родилися в Злучених Державах, є американськими горожанами без огляду на свою породу, та вони не придбали горожанства через натуралізацію, тільки вже родилися горожанами

Натуралізуватися як американські горожане можуть всі мущини і всі женщини окрім тих, що за мужем. Незамужна дівчина, вдова і жінка, яка по закону розвелася з чоловіком, можуть самостійно прийняти американське горожанство. Горожанство замужної жінки все слідує за горожанством чоловіка, окремо від чоловіка вона не може натуралізуватися.

Для зроблення заяви заміру (перших паперів) вимагається, аби чужинець мав що найменш вісімнайцять літ. Щоби подати проханнє о горожанство (другі папери), аплікант мусить мати найменш двайцять-один літ.

Горожанство жінки і малолітних дітей. Закони Злучених Держав постановляють, що „кожда жінка, яка іде заміж за американського горожанина, саме стає горожанкою" Тому коли який чужинець натуралізується, то його жінка теж стає горожанкою Злучених Держав, все одно ни вона живе в Америці чи заграницею. Як що вона живе заграницею, то після натуралізації свого чоловіка вона має право дістати там американський пашпорт і приїхати з ним в Америку. По тому самому правилу кожда горожанка Злучених Держав, що йде заміж за чужинця, тратить американське горожанство і приймає горожанство свого чоловіка.

Всі діти уроджені в Злучених Державах є американськими горожанами, хочби й їх батьки не були.

Всі діти уроджені поза границями Злучених Держав є теж американські горожане, як що в час їх уродин батьки були американські горожане. Значить, коли дитина прийшла на світ, все одно чи в Америці чи заграницею, після того як батько прийняв американське горожанство, то вона теж лічиться горожанином Злучених Держав.

Коли-ж дитина вродилася поза границями Злучених Держав поки ще батько прийняв американське горожанство, то вона стає американським горожанином лиш тоді, коли в час натуралізації батька її ще не минуло двайцять-один літ і коли вона прибула в Америку осілася тут на постійний побут перед скінченим двацяйть-першим роком життя. Значить, коли чужинець приймає американське горожанство, то його малолітні діти (до двайцять-першого року життя), які родилися заграницею, але живуть в Америці, тим самим стають теж американськими горожанами. Але коли така дитина живе заграницею, то вона стає американським горожанином лиш тоді коли приїде до Злучених Держав. Коли-ж до двайцять першого року вона сюди не приїде, то залишається далі підданим в своїй країні, хиба що потім окремо натуралізується.

На дітей, котрим вже минуло двайцять-один літ, натуралізація батька не має ніякого впливу і їх горожанства не зміняє.

Вдова і малолтні діти декляранта. Коли чужинець, що зробив заяву заміру стати американським горожанином (взяв перші папери) помре поки ще вспіє свою натуралізацію до кінця, то його вдова і малолітні діти можуть натуралізуватися без окремої заяви заміру, як що зрештою вони задовольнять всі законні вимоги.

Знанне англійської мови. Для того, щоби зробити заяву заміру (взяти перші папери), чужинець не потребує вміти говорити по англійськи. Але аплікант, котрий вже вносить поданнє о горожанство, мусить вже говорити по англійськи, хиба що він взагалі не може говорити (німий). Від знання англійської мови звільнені також ті, що взяли земельні наділи з публичних земель Злучених Держав.

Горожанство і земельні наділи. В деяких частинах Злучених Держав є ще вільні землі, з яких поселенці можуть дістати собі від правительства наділи (гомстедс). Щоби дістати наділ з таких земель, чужинець мусить заявити свій замір стати американським горожанином (взяти перші папери); одначе земля переходить на його власність аж тоді, коли він дістав вже повне горожанство. Такий чужинець, що осівся на державній земли може натуралізуватися і без того, щоб вмів говорити по англійськи. Коли його поданнє о горожанство суд відкине або відложить, то через те він ще зараз землі не тратить, але може відкликатись до Генерального Земельно Уряду (Дженерал Ленд Офис, Вашінґтон, Д. С.) і просити, аби дозволили йому більш часу для натуралізації.

Натуралізація без посвідки прибуття. Як було сказано, для подання о горожанство вимагається урядової посвідки прибуття (сиртіфікат оф арайвил). Одначе на все чужинці прибувають в Америку правильними іміґраційними дорогами і є виказані в іміґраційних записках. Наприміp, богато моряків покидає свої кораблі в американських портах і більш не вертається. Так як такі іміґранти не є записані в урядових іміґраційних реєстрах, то й посвідки прибуття для них не можна дістати. Одначе й вони можуть бути допущені до горожанства. Хто прибув такою неправильною дорогою, той повинен в своїм поданню о посвідку прибуття докладно представити всі обставини свого приїзду, приїхав, коли, кудою як. У відповідь на се він одержить всі інструкції, що йому треба зробити перед внесеннем подання о горожанство.

Загублені папери. Хто загубив перші папери або посвідку горожанства, той може дістати від судового урядовця дуплікат. Для того треба сповнити деякі формальности і доказати, що папери загублені.

Кошти натуралізації. Всі горожанські папери коштують разом пять долярів. За зробленнє заяви заміру (перші папери) платиться судовому урядовцеви одного доляра, за виповненнє і зареєстрованнє подання о горожанство (петішин фор нацюрелізайшен) чотири доляри. Більш ніяких коштів нема, з окрема нічого вже не платиться за посвідку горожанства (сиртифікат оф сітізеншіп).

Зміна імени. Коли аплікант хоче змінити своє імя, то разом з поданнем о горожанство він може просити о зміну імени. Суд має право зробити ту зміну одночасно і разом з натуралізацією і виставити горожанські папери вже з тим новим іменем

Окремі постанови для американських вояків і моряків з послідної війни. Чужинці, котрі були в військовій або морській службі Злучених Держав і дістали почесну відправу з війска (анарбил дісцярдж) можуть натуралізуватися без того, щоб брати перші папери і не потребують доказувати пяти літ побуту в Злучених Державах. вносити подання о горожанство в якім небудь суді, хочби й не мешкали в окрузі того суду, і їх подання повинні бути негайно вирішені. Одначе перед внесеннем подання вони повинні зявитися з своїми військовими паперами і двома свідками в представника Натуралізаційного Бюро судовий урядовець дасть його адрес — і перейти вступний екзамен. Свідки повинні посвідчити, що аплікант є та сама особа, на якої імя виставлені військові папери. В тих випадках не платиться ніяких коштів

Ті постанови будуть важні тільки ще на протязі одного року після того, як все американське військо вернеться в Америку. Так як вже розпоряджено, щоби послідні американські частини вибралися з Европи 1-го липня 1922, значить вояки і моряки з послідної війни можуть натуралізуватися на основі тих вимкових постанов ще до 1-го липня 1923.

Окремі постанови для моряків. Чужинець, що служив три роки на американськім купецькім корабли, мусить брати перші папери так як всякий инший чужинець, що хоче стати горожанином, але роблючи поданнє о горожанство не потребує доказувати, що прожив пять літ в Злучених Державах. Окрім того він може внести те поданнє в якім небудь суді, хочби й не мешкав в окрузі того суду, і його поданнє теж негайно розбирають. Одначе він мусить мати посвідку від власника або капітана корабля, що три роки служив на його корабли і добре справувався, і з тою посвідкою та з двома свідками піти до представника Натуралізаційного Бюра і перейти вступний екзамен. Свідки повинні посвідчити, що аплікант є та сама людина, якої імя назване в посвідці з корабля. Тими постановами можуть покористуватися чужинці моряки, коли вони ще служать на американськім корабли та шість місяців після того, як покинули службу

Инші окремі постанови. В законі є ще деякі окремі постанови що до натуралізації тих чужинців, що служили або служать в війську або в фльоті Злучених Держав. Також легше і в коротшім часі можуть дістати горожанство ті чужинці, що перед 1-им липня 1914-го року мешкали в Злучених Державах безперервно пять літ і мали всякі кваліфікації, аби стати горожанами, але горожанських паперів не брали, та проте помилково вважали себе американськими горожанами і виконували горожанські права і сповняли горожанські обовязки. Коли вони хочуть тепер стати горожанами по закону, то повинні поінформуватися в федерального натуралізаційного екзамінатора або в Натуралізаційнім Бюро в Вашінґтоні, так як для них ціла справа натуралізації улегчена і скорочена.

Чужинці, що увільнилися від військової служби. Тих чужинців, підданих невтральних держав підчас послідної війни, що зложили заяву заміру стати американськими горожанами (взяли перші папери), але відкликали її, аби увільнитися від військової служби, закон виключає раз на завше від горожанства Злучених Держав. Деякі суди не признають горожанства також чим чужинцям, що не брали перших паперів, але підчас війни покликалися на те, що вони піддані невтральних держав і як такі не мають обовязку служити в війську (екземшин). Коли вони тепер хочуть натуралізуватися, то наперед нехай порадяться натуралізаційного екзамінатора і представлять йому свою справу.

Утрата горожанства. Чужинець, що натуралізувався як горожанин Злучених Держав, може те горожанство стратити, коли покажеться, що він дістав його незаконним способом або з помічю якогось обману; тоді суд може уневажнити його горожанські папери. Між иншим, закон дуже строго вимагає, аби аплікант прожив в Злучених Державах цілих пять літ і аби доказано його моральний характер. Суди часто відкидали поданнє о натуралізацію або й касували горожанство тому, що свідки не знали апліканта весь час і на основі особистого знання не могли посвідчити про його життє і моральний характер на протязі всего часу.

Коли натуралізований горожанин вийде з Злучених Держав і два роки живе в тій державі, з котрої він родом, або пять літ в якій иншій чужій державі, то по закону допускається, що він перестав бути американським горожанином і суд може уневажнити його горожанські папери.

Кождий американський горожанин тратить горожанство, коли зложить присягу на вірність якійсь иншій державі.

Долаток.

Щоби дістати американське горожанство, чужинець мусить знати бодай головні основи державного ладу і правління Злучених Держав. На послідні допиті або й вже тоді, коли вносить поданнє о горожанство, натуралізацийний екзамінатор і суддя екзаменують його з того знання і на їх питання він мусить відповісти. Розуміється, питаються на все те саме і не все тими самими словами, та в головнім він повинен вміти відповісти на приблизно такі питання.

(Дальше буде).